

“Den Bleek” te Geraardsbergen Historiek van een beschermd landschap

JACQUES DE RO

“Den Bleek” staat vandaag weer in de actualiteit en dit sinds de pers op 17 april 2012 het bericht de wereld instuurt dat op het terrein de werken aan de stadsparking weldra van start zullen gaan. Vandaag kijken we van op de Guilleminlaan neer op een spontaan opgeschoten secundair bos dat ons het gezicht op de bovenstad ontnemt. Nochtans was dit net de hoofdbekommernis van de wetgever om dit gebied te vrijwaren van enige gezichtsbelemmering (bijv. met bebouwing) door het beschermingsbesluit van 28 augustus 1942.

De familie De Lil

De drassige weilanden tussen de Dender en de Nederste Hunnegemstraat (thans Gasthuisstraat) zijn tijdens de middeleeuwen dé zwakke schakel in de stadsverdediging. Op de stadsplattegrond van Jacob van Deventer uit circa 1560 vinden we er geen verdedigingsmuren- noch torens. Er kan hier hoogstens sprake zijn van een verhoogde wal (*catte*). Verder wordt het gebied door de Kleine Dender opgedeeld in de Hunnegemmersen (kant Dender) en *Den Bleek* (kant stad). Zolang de Oudenbergstad de bestorming van vijandige legers vreest, blijven de inondatiegronden rond de Dender gespaard van enige bebouwing. De Dender treedt tijdens de winter regelmatig buiten zijn oevers, zodat deze kant van de stad onbereikbaar blijft voor zware artillerie. (1)

Hoewel in Geraardsbergen het bestaan van blekerijen tot ver in de middeleeuwen teruggaat, kunnen we met zekerheid bevestigen dat *Den Bleek* in de 19de eeuw hiervoor permanent dienst heeft gedaan. Stoffen van diverse aard (linnen,

Gezicht op “Den Bleek”. Ingekleurde postkaart uit de ADF (Auguste De Frène) reeks, die dateert uit 1906. De postdatum van de kaart is 1907. Hoewel het KB van 28 augustus 1942 bebouwing verbiedt, staan op de bleekweiden tot 1912 twee ‘washuizen’. (Verzameling Philippe Haegeman)

wol, katoen...) worden op bleekvelden gespreid om wit te worden door blootstelling aan de zon of door behandeling met kunstmiddelen. Onder het Frans bewind zijn twee families actief als uitbaters van een of meerdere bleekvelden. De grootste in zijn soort vinden we op *Den Bleek*, die vanaf 1813 in handen is van Pierre De Lil (1782-

1859), die zijn woonst heeft in de Kattestraat 128. Het gaat om drie grote, haast rechthoekige percelen weiland, afgezoomd door de Kleine Dender. Het grootste bleekveld van 8.640 m² ligt langs de Dender tegenover de oude abdijmolens. Het tweede veld van 8.210 m² bevindt zich tussen de Kattestraat en de Kleine Dender. Volgens het

(1) J. DE RO, i.s.m. D. SURDIACOURT, M. VAN TRIMPONT, J. COPPENS, L. BEECKMANS, N. DE BROUWER, N. VAN LIEFFERINGE, G. WELJEMAN, *De Muur rond Geraardsbergen. Van gesloten naar open stad*, Geraardsbergen, 2009, p. 70, 108.

primitief kadasterplan van 1828 staat hier het zogenaamde *looghuis* (later bekend als *washuis*). Het gaat om tegenover elkaar liggende bakstenen eenlaagse gebouwtjes onder een zadeldak van pannen en gelegen langs een meanderende Kleine Dender. De derde bleekweide is 6.160 m² groot, ligt eveneens langs de Kleine Dender en sluit aan bij het eerste veld. ⁽²⁾ Volgens de nijverheidstelling van 1846 werken in de twee blekerijen van de stad te samen tien werknemers ⁽³⁾.

Na de dood van Pierre De Lil, komen de bleekvelden in 1860 in het bezit van zijn kinderen Pierre Jacques, Jeanne en Sophie, die ze gezamenlijk uitbaten tot 1892. In 1868 wordt door de kanalisatiewerken aan de Dender een van de linnenblekerijen langs de rivier herleid tot 6.050 m². Wanneer Emile Vandemaele in 1869 een stoommachine en dito ketel in zijn brouwerij aan de overkant van de Dender, in de Molenstraat plaatst, krijgt hij meteen tegenwind van de blekers. Zij dienen bij de overheid een klacht in omdat hun wasgoed vuil wordt door de roetneerslag. En met succes! Drie jaar later wordt Vandemaele verplicht de bestaande stoominstallatie te vervangen door een lichtere. ⁽⁴⁾ De gezusters De Lil blijven van 1892 tot 1908 het familiebedrijf leiden. Uit deze periode is een ingekleurde postkaart bewaard van de bleekweiden, waarop twee dames (de gezusters De Lil?) staan met op de achtergrond de twee washuizen en de bovenstad. In 1909 wordt er niet langer gebleekt, want de gebouwen krijgen voortaan een agrarische bestemming. Slechts voor kort: in 1912 worden ze volledig gesloopt.

'Den Bleek' heeft hier nog een open karakter. Bemerkt op het terrein de houten plakkaten en op de achtergrond de kapel van de Congregatie Jongelingen in de Kattestraat (ongedateerd).

Augustus 1937: het linnen wordt nat gemaakt vooraleer het op de bleekweide wordt gelegd. Op de achtergrond de hoger gelegen Guilleminlaan en de huizen van de Kattestraat.

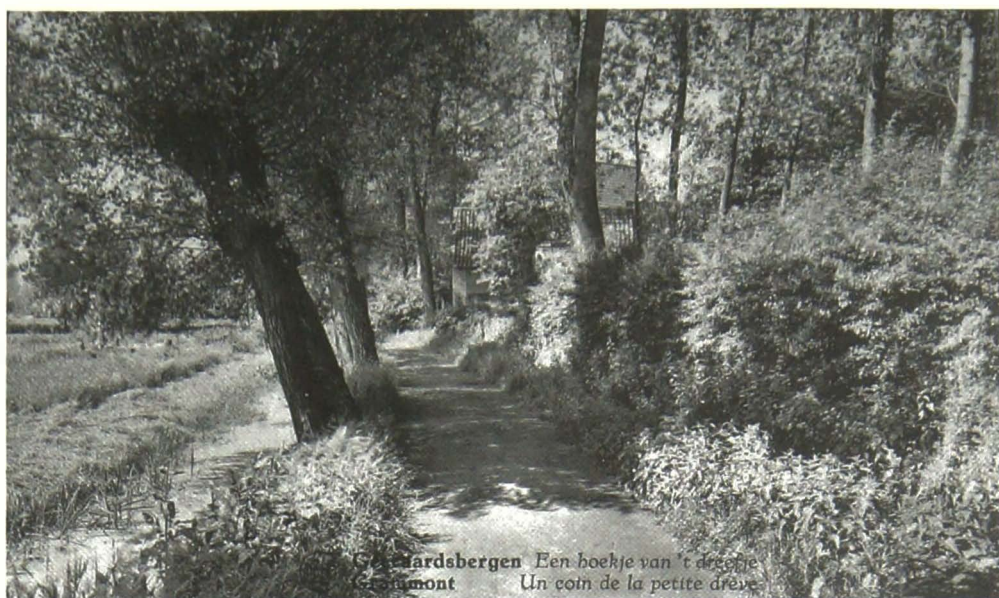
⁽²⁾ J. DE RO, *Textielbedrijven te Geraardsbergen in de XIXe eeuw*, deel 1, in *De Heemschutter*, nr. 189, 2003, p. 15-16: Adrien Joseph Maquestiaux heeft achter zijn woning in de Denderstraat 25 een bleekweide van 8.780 m².

⁽³⁾ *Industrie. Recensement général (15/10/1846)*, Brussel, 1851.

⁽⁴⁾ J. DE RO, *De dorst van Geraard. De dranknijverheid in Geraardsbergen en deelgemeenten in historisch perspectief*, Geraardsbergen, 2005, p. 111.

Beschermd stadsgezicht

Tijdens het interbellum trekt kunst schilder Jan De Cooman (1893-1949) uit Zandbergen met schildersezel of etsboek er regelmatig op uit om de pittoreske hoekjes in en rond de Oudenbergstad vast te leggen. Ook *Den Bleek* ontsnapt niet aan zijn kunstzinnig oog. Door zijn talrijke landschappen rond zijn geliefde stad zal hij zeker bijgedragen hebben tot de algemene waardering van de schilderachtige omgeving van Geraardsbergen. (5) Maar ook de *Vlaamse Toeristenbond* zorgt met de plaatsing van de arduinen oriëntatieplaat op de Oudenbergtop op 12 augustus 1928 ervoor dat steeds meer toeristen de stad bezoeken. Dit leidt tot de oprichting in 1937 van de *Vereniging voor Vreemdelingenverkeer (V.V.V.) Geraardsbergen*. Passende maatregelen tot behoud van het natuurschoon dringen zich op. Alles raakt in een stroomversnelling door de wet van 7 augustus 1931 op het behoud van

Het 'Dreefken', dit is de voetweg die loopt langs 'Den Bleek' en die de Guilleminlaan met de Dender verbindt, gezien vanaf het sas (ongedateerde zichtkaart).

monumenten en landschappen. Het duurt nog tot 1940, wanneer op 8 maart de Oudenberg en omgeving door een KB wordt beschermd. Twee jaar later, op 28 augustus 1942 en in volle oorlogstijd, wordt een groot deel van de vroegere bleekweiden van de familie De Lil,

toen al beter bekend als *Den Bleek*., als beschermd landschap geklasseerd. Dankzij deze beschermde site zou elke voorbijganger van op de nieuw aangelegde Guilleminlaan een uniek zicht hebben op de beschermde en beboste heuvel, die boven de stad uittorent.

Het 'Dreefken', hier nog omzoomd met knotwilgen, loopt gedeeltelijk langs de kleine Dender, die heden ten dage ondergronds stroomt. (ongedateerd).

(5) G. L'ABO, Jan De Cooman. Retrospectieve tentoonstelling 1999. Schilderijen, grafiek, Lebbeke, 1999.

Een stortterrein

Tijdens de jaren 1960 wordt allang niet meer gebleekt op de weiden. Een aantal grachten wordt gedempt en een bouwfirma voert op de lageregelegen stukken grond aan. Er worden plannen opgemaakt om er gebouwen neer te poten, maar deze gaan uiteindelijk niet door omdat zij indruisen tegen artikel 6 van de wet van 7 augustus 1931. Het gevolg is dat de volgende decennia *Den Bleek* aan zijn lot wordt overgelaten.

In maart 1988 slaat *Leefmilieu Geraardsbergen* alarm. Natuurbeschermers stellen vast dat op het weideperceel tussen de Guilleminbrug, de Dender en het openluchtwembad *Den Bleek* allerhande bouwafval wordt gestort. Het jaar voordien is het hele plantendek grotendeels vernietigd, de bovenste laag verwijderd en op een viertal grote hopen samengebracht. Op een ander perceel, langs het *Dreefken*, is een aantal struiken en boomstammen bedolven onder aangevoerde aarde. Hierdoor is het reliëf van het terrein met een halve meter verhoogd. De vereniging dringt er meteen bij het stadsbestuur op aan de aanvoer van bouwafval te verbieden. Ook vraagt ze tussen te komen bij het gebouwenfonds van de Rijksscholen om de verdere ophoging van het tweede perceel te verbieden. Het Geraardsbergs schepencollege geeft als antwoord dat het storten van puin bij het zwembad gebeurt ten einde de ondergrond te verharderen voor het aanleggen van wandelpaden en het plaatsen van enkele rustbanken. De gronden nabij de rijksbasisschool *De Dender* zijn staatseigendom en worden opgehoogd "om in de toekomst sport- en speelterreinen aan te leggen ten behoeve van de leerlingen". Uit verder onderzoek stelt *Leefmilieu Geraardsbergen* vast dat er voor de werken helemaal geen voorontwerp of inrichtingsplan bestaat en dat dus

'Den Bleek' is door gebrek aan onderhoud gedurende de laatste decennia veranderd in een hoogstammig loofbos met wandelpaden (april 2012)
(Foto J. De Ro)

naar willekeur puin wordt gestort. Ook op het vlak van ruimtelijke ordening en in het kader van de gewestplannen, heeft de stad niet de nodige stappen ondernomen om een Bijzonder Plan van Aanleg (BPA) op te maken, ten einde de huidige bestemming van parkzone tot recreatie- en sportruimte te wijzigen. (6) Uiteindelijk komen op *Den Bleek* geen sportterreinen, maar worden de meersen rond het zwembad vanaf de jaren 1990 uitgebouwd tot een heus recreatiedomein met parking, ligweiden, een minigolf, een petanquebaan en een tennis- en voetbalterrein.

Een parkeerzone

Hoewel het beschermingsbesluit uit 1942 in eerste instantie het open karakter van de bleekweiden in stand wil houden, is nu net door het jarenlange gebrek aan onderhoud het terrein verdicht door spontane

bosontwikkeling. Omwille van het nijpend tekort aan parkeerplaatsen in de stationsbuurt en in het bijzonder voor het personeel van de rijksbasisschool *De Dender*, wordt in april 2002 een BPA goedgekeurd door de gemeenteraad om de bestemming van *Den Bleek* te wijzigen. De hele procedure om een parkeerterrein van 60 autoplaatsen aan te leggen mits goedkeuring van Dirk Van Mechelen, toenmalige minister van Ruimtelijke Ordening en van de Dienst Monumenten & Landschappen, neemt drie jaar in beslag. Vanuit de milieubeweging wordt met argusogen neergekeken op het project. Zolang het overstromingsgevaar niet grondig wordt aangepakt, vreest men dat bij uitbreiding van het parkeerterrein, de buffercapaciteit van *Den Bleek* verkleint. Meermaals is al gebleken - nog laatst in november 2010 - dat bij hoge waterstand van de Dender zowel *Den Bleek* als het zwembad en nabij gelegen schoolgebouwen onder water lopen, waardoor heel wat schade is veroorzaakt. (7)

De intentie van het stadsbestuur om een nieuwe parkeerzone te creëren binnen een beschermd landschap zal uiteindelijk gerealiseerd worden in 2012, zeven jaar nadat opdracht is gegeven de werken uit te voeren. De geplande 124 parkeerplaatsen, die enkel toegankelijk zijn via de huidige parking aan het zwembad, worden aangelegd in waterdoorlatende betonstraatstenen en omgeven door grasmatten en heesters. Op termijn wordt, op initiatief van de aanpalende rijksbasisschool, een soort groene speelruimte voorzien en zo mogelijk ook een wandelpark dat openstaat voor elke burger. *Het Dreefken*, de voetweg tussen de Guilleminlaan en de Dender, krijgt opnieuw zijn oorspronkelijke breedte van twee meter zodat autoverkeer er onmogelijk wordt. (8)

Jacques DE RO

(6) *Leefmilieukrant Geraardsbergen*, maart 1988, p. 4 (Met dank aan Marc Van Liefveringhe).

(7) "Groter parkeerterrein op de Bleek", in *Het Nieuwsblad*, 26 maart 2005.

(8) "Werken aan nieuwe stadsparking bijna van start", in *Het Nieuwsblad*, 17 april 2012; e-mail van Guido De Padt, burgemeester van Geraardsbergen, 18 april 2012.